

Podstawowe kierunki zmian w sprawozdaniach finansowych mikroprzedsiębiorstw według nowej dyrektywy Unii Europejskiej

Kazimierz Sawicki*

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest przedstawienie nowej dyrektywy Unii Europejskiej w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, w szczególności dotyczących mikroprzedsiębiorstw oraz wskazanie problemów implementacji nowej dyrektywy unijnej do przepisów krajowych. *Metodologia badania* – analiza porównawcza standardów międzynarodowych, ustawy o rachunkowości i nowej dyrektywy UE w części odnoszącej się do mikroprzedsiębiorstw, metoda wnioskowania. *Wynik* – w artykule przedstawia się harmonizację przepisów w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej mikroprzedsiębiorstw z uwzględnieniem zasady równoważenia kosztów z korzyściami poszczególnych rozwiązań. *Oryginalność/Wartość* – ukazanie i analiza różnic między nową dyrektywą UE i przepisami prawa krajowego w zakresie sprawozdawczości finansowej mikrojednostek. Wskazanie dylematów wyboru niektórych rozwiązań w praktyce przedsiębiorstw mikro.

Słowa kluczowe: podział przedsiębiorstw, dyrektywa UE 2013/34/UE, sprawozdawczość finansowa mikroprzedsiębiorstw, nowelizacja ustawy o rachunkowości

Wprowadzenie

Truizmem wydaje się twierdzenie, że rachunkowość, w tym sprawozdawczość finansowa, powinna uwzględniać zasadę równowagi między kosztami ponoszonymi na tworzenie informacji i korzyściami uzyskanymi przez interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych. Zasada ta najczęściej jest naruszana w stosunku do niewielkich jednostek gospodarczych na które przepisy krajowe, w myśl Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i dyrektyw Unii Europejskiej, nakładają nadmierne obowiązki sprawozdawcze.

Jak wykazały wyniki ankiety Komisji Europejskiej, dotyczące stosowania Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MSSF dla MŚP) z 2009 r., standard ten, oparty na pełnych MSR/MSSF, nie powinien być dopuszczony do stosowania w państwach członkowskich UE. Zdaniem Komisji Europejskiej MSSF dla MŚP nie uwzględnia on szczególnych cech tych jednostek, budzi poważne wątpliwości co do współmierności relacji kosztów do korzyści z jego stosowania, zasady rachunkowości MŚP nie byłyby poddane kontroli krajowych parlamentów (Szewc 2011: 37).

* prof. zw. dr hab. Kazimierz Sawicki, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, ul. Mickiewicza 64, 71-101 Szczecin, e-mail: ksaw@wneiz.pl.

Ponadto stosowanie w jednym kraju dwóch systemów MSSF „może negatywnie wpływać na proces przygotowania i wykorzystania informacji rachunkowej” (Adamek 2007: 33). Nieliczne zmiany w przepisach prawa bilansowego, których wyrazem jest na przykład umożliwienie stosowania uproszczeń w zakresie rachunkowości jednostkom, których roczne sprawozdania finansowe nie są objęte obowiązkiem badania przez biegłego rewidenta, nie uwzględniają specyfiki mikroprzedsiębiorstw.

W Polsce i innych państwach członkowskich UE mikroprzedsiębiorstwa są największą grupą jednostek gospodarczych. Według raportu opracowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przemysłu za rok 2011 (Karmańska 2013: 6) mikroprzedsiębiorstwa stanowią 96% przedsiębiorstw, dają pracę ponad jednej trzeciej pracujących w firmach (37,5%), wypracowują jedną czwartą przychodów (26,9%).

Jeżeli weźmie się pod uwagę znaczenie i liczbę mikroprzedsiębiorstw, to widać zasadność ustalenia dla nich odrębnych regulacji prawnych sprzyjających rozwojowi tych jednostek. Wśród nowych regulacji ważne miejsce powinna zajmować ewidencja gospodarcza i sprawozdawczość finansowa.

Wychodząc z powyższych przesłanek Parlament Europejski i Rada uchwaliły dyrektywę 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie sprawozdań finansowych, której podstawowym celem jest zarówno ograniczenie obciążeń administracyjnych przede wszystkim mikro i małych przedsiębiorstw, jak i zwiększenie rzetelności, jasności i porównywalności sprawozdań finansowych.

Nowa dyrektywa dotyczy rocznych sprawozdań finansowych mikro, małych, średnich i dużych jednostek gospodarczych. W artykule przedstawiono ogólną charakterystykę dyrektywy i nowe rozwiązania dla mikroprzedsiębiorstw oraz porównano je z zapisami w ustawie o rachunkowości. Artykuł zawiera zmiany wprowadzone w 2014 r. do polskiego prawa bilansowego ze wskazaniem problemów ich wdrożenia w różnych jednostkach.

1. Podział niewielkich jednostek gospodarczych na potrzeby ustalenia obowiązku sporządzania sprawozdań finansowych

Do klasyfikacji podmiotów gospodarczych można stosować kryteria jakościowe i ilościowe. Zazwyczaj za małe (mniejsze, niewielkie) przedsiębiorstwa uznaje się takie, które charakteryzuje (Bauer 2013: 12; Kędzior 2010: 114; Kiziukiewicz 2012: 10–11):

- zarządzanie głównie przez właściciela,
- prosta funkcjonalna struktura organizacyjna,
- ograniczony zakres delegacji uprawnień,
- niewielki wpływ na poziom cen lub podaż dóbr,
- finansowanie działalności gospodarczej całkowicie lub w przeważającej części kapitałem własnym właściciela lub właścicieli,
- brak możliwości korzystania z wyspecjalizowanych kadr,
- zorientowanie na indywidualne potrzeby klientów,
- wykonywanie kontroli działalności jednostki przez właściciela lub właścicieli.

Powyższe kryteria jakościowe są w praktyce mało przydatne ze względu na niemożliwość ich kwantyfikacji i związany z tym subiektywizm podziału jednostek. Dlatego w przepisach prawa, standardach rachunkowości i praktyce do klasyfikacji jednostek gospodarczych stosuje się kryteria ilościowe. Powszechnie wykorzystuje się następujące mierniki:

- przeciętna liczba zatrudnionych w roku obrotowym,
- wartość przychodów ze sprzedaży w roku obrotowym,
- wartość aktywów (suma bilansowa) na koniec roku obrotowego.

Mimo zastosowania do klasyfikacji przedsiębiorstw tych trzech mierników, ich wielkości liczbowe określone w przepisach prawa i dyrektywach UE są znacznie zróżnicowane. Przedstawiono je w tabeli 1.

Tabela 1

Klasyfikacja mniejszych jednostek gospodarczych

Ustawa, dyrektywa	Kryterium podziału	Mikro przedsiębiorstwo	Małe przedsiębiorstwa
Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej	Suma aktywów (EUR)	2 000 000	10 000 000
	Roczny obrót ze sprzedaży (EUR)	2 000 000	10 000 000
	Średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty	10	50
Dyrektywa UE* 78/660/EWG	Suma bilansowa (EUR)		4 400 000
	Przychody ze sprzedaży (EUR)		8 800 000
	Średnia liczba zatrudnionych w roku obrotowym		50
Dyrektywa UE 2013/34/UE	Suma bilansowa (EUR)	350 000	4 000 000
	Przychody ze sprzedaży (EUR)	700 000	8 000 000
	Średnia liczba zatrudnionych w roku obrotowym	10	50

* W dyrektywie nie wyodrębniono mikrojednostek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa z dnia 2 lipca 2004...; Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1978...; Dyrektywa Parlamentu Europejskiego z Rady z dnia 26 czerwca 2013...).

Mikro lub małe przedsiębiorstwa to jednostki, które na dzień bilansowy nie przekraczają limitów w przypadku dwóch z trzech kryteriów podziału. Jeżeli w państwie członkowskim nie obowiązuje stosowanie euro, to kwotę w walucie krajowej równoważną kwotom zawartym w tabeli 1 oblicza się według kursu walutowego opublikowanego w Dzienniku Urzędowym UE w dniu wejścia w życie jakiegokolwiek dyrektywy ustanawiającej te kwoty (1 euro = 4,2468 PLN). W celu przeliczenia na waluty krajowe państw członkowskich, które dotychczas nie przyjęły euro, kwoty euro wyszczególnione w tabeli 1 mogą być zwiększone lub zmniejszone o nie więcej niż 5%, aby otrzymać zaokrąglone kwoty wyrażone w walutach krajowych (Dyrektywa z dnia 26 czerwca 2013...: art. 3, ust. 9).

Biorąc pod uwagę znaczenie inflacji, Komisja Europejska przynajmniej co pięć lat dokonuje przeglądu sytuacji i jeśli jest to zasadne zmienia, w drodze wydania właściwych aktów prawnych, progi dla poszczególnych kategorii jednostek gospodarczych z uwzględnieniem miar inflacji publikowanych w Dzienniku Urzędowym UE (Dyrektywa z dnia 26 czerwca 2013...: art. 3, ust. 13).

W przypadku jednostki rozpoczynającej działalność warunkiem skorzystania z uproszczeń dla mikroprzedsiębiorstw jest spełnienie przez nią kryteriów wielkości określonych w dyrektywie w roku obrotowym, w którym jednostka rozpoczęła działalność. Jeżeli jednak mikro jednostka przekroczy dwie z trzech ustalonych w dyrektywie wielkości, zarówno w roku obrotowym, za który sporządziła sprawozdanie finansowe, jak i w roku poprzedzającym ten rok, to w kolejnym trzecim roku nie może korzystać z uproszczeń dla jednostek mikro.

Liczby zawarte w tabeli 1 ukazują, że mimo różnicy 35 lat między dyrektywą z dnia 25 lipca 1978 r. a dyrektywą z dnia 26 czerwca 2013 r. obniżono limity wartościowe dla małych jednostek gospodarczych. Zwłaszcza, że limity dla mikroprzedsiębiorstw są mniejsze, niż ustalone w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej.

Podział przedsiębiorstw na grupy (kategorie) ułatwia ustalenie dla nich obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych oraz prowadzenie statystyki unijnej.

2. Ogólna charakterystyka nowej dyrektywy i zasady sporządzania sprawozdań finansowych przez mikroprzedsiębiorstwa

Jak zaznaczono we wprowadzeniu do artykułu podstawowym celem (Dyrektywa 2013) jest ustanowienie jak najwyższej jakości przepisów, z poszanowaniem zasad pomocniczości i proporcjonalności, przy jednoczesnym zagwarantowaniu, że obciążenia administracyjne będą proporcjonalne do korzyści uzyskanych z tych przepisów. Zakres dyrektywy obejmuje spółki kapitałowe (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, komandytowo-akcyjne) i spółki osobowe, z wyłączeniem jednostek niekomercyjnych. Dla tych jednostek (budżetowych, pozarządowych, indywidualnych przedsiębiorców) wymogi ewidencyjno-sprawozdawcze ustalają poszczególne państwa członkowskie. W przypadkach określonych w dyrektywie państwa członkowskie mogą nakładać dodatkowe wymogi na małe jednostki lub zwalniać je w całości lub części z wymogów wymienionych w dyrektywie.

Ogólne przepisy i zasady odnoszące się do sprawozdań finansowych są w dużym stopniu podobne do dotychczas obowiązujących. Roczne sprawozdanie finansowe stanowi złożoną całość, składającą się co najmniej z bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej. Sprawozdanie to przedstawia w sposób prawdziwy i rzetelny stan aktywów i pasywów jednostki, jej sytuację finansową oraz wynik finansowy. W sprawozdaniach wykazuje się dla każdej pozycji dane sprawozdawcze i porównawcze, które mogą być danymi przeliczonymi.

Nowością jest wprowadzenie zasady istotności, którą uwzględniły niektóre przepisy szczegółowe, lecz nie miała ona dotychczas rangi zasady ogólnej (Stachniak 2013: 5). Istotność poszczególnych pozycji ocenia się przez ich porównanie z innymi podobnymi pozycjami. Za istotne uznaje się takie informacje, w przypadku których można słusznie oczekiwać, że ich pominięcie lub nieprawidłowość mogą wpływać na decyzje podejmowane przez użytkowników na podstawie sprawozdań finansowych danej jednostki (Dyrektywa z dnia 26 czerwca 2013...: art. 2, pkt 16). Zasada istotności nie może jednak w żaden sposób wpływać na określone w prawie krajowym obowiązki w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Stosowanie zasady przewagi treści ekonomicznej nad formą pozostawiono do decyzji państw członkowskich, chociaż zasada ta sprzyja harmonizacji i porównywalności sprawozdań finansowych w skali europejskiej i światowej.

Aktywa trwałe mogą być wyceniane według wartości zaktualizowanej, jednak nie może to być wycena po koszcie odtworzenia lub przy zastosowaniu metod z wykorzystaniem wskaźników inflacji. Nowa dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek ustalenia, czy zakazują lub zezwalają wyceniać instrumenty finansowe w wartości godziwej. W przypadku innych składników aktywów państwa członkowskie mogą zezwolić lub nakazać jednostkom albo pełne stosowanie wartości godziwej do wyceny, albo tylko na potrzeby konsolidacji sprawozdań (Stachniak 2013: 15).

Wartość firmy i kosztów prac rozwojowych odpisuje się systematycznie, w ciągu okresu ich ekonomicznej użyteczności. Państwa członkowskie mogą określić w przepisach krajowych czas dokonywania odpisów wartości firmy i prac rozwojowych, który nie może być krótszy niż 5 lat i dłuższy niż 10 lat.

W załącznikach do nowej dyrektywy przedstawiono dwa wzory bilansu i dwa wzory rachunku zysków i strat. Jeżeli w szczególnych przypadkach odstąpiono od stosowania tych wzorów, to każde takie odstępstwo, wraz z uzasadnieniem, należy ujawnić w informacji dodatkowej.

We wskazanych w dyrektywie wzorach sprawozdań może być dokonany bardziej szczegółowy podział pozycji, mogą być dodane nowe pozycje lub dodatkowy podział sum częściowych. Podjęcie decyzji w zakresie tych zmian należy do kompetencji państw członkowskich.

Inne opcje pozwalające państwom członkowskim stosować specyficzne rozwiązania dotyczące sprawozdań finansowych mikroprzedsiębiorstw przedstawiono w dalszej części artykułu.

3. Sprawozdania finansowe mikroprzedsiębiorstw

Według nowej dyrektywy unijnej sprawozdanie finansowe mikroprzedsiębiorstw może obejmować tylko bilans i rachunek zysków i strat. Jeżeli określone w przepisach informacje będą przedstawione pod bilansem, to mikroprzedsiębiorstwo jest zwolnione ze sporządzania informacji dodatkowej, wchodzącej w skład obowiązkowego zakresu sprawozdania finansowego.

Bilans mikroprzedsiębiorstwa zawiera co najmniej następujące informacje:

- aktywa trwałe,
- aktywa obrotowe,
- kapitał własny,
- rezerwy na zobowiązania,
- zobowiązania.

Minimalny zakres informacji przedstawionych w rachunku zysków i strat obejmuje:

- przychody netto ze sprzedaży,
- pozostałe przychody,
- koszty materiałów i towarów,
- koszty osobowe,
- korekty wartości,
- pozostałe koszty,
- zysk lub strata.

Zgodnie z zasadą zawarcia w sprawozdaniu finansowym rzetelnych i jasnych informacji zastosowane uproszczenia nie mogą spowodować, że sporządzone sprawozdanie będzie przedstawiać nierzetelny obraz jednostki, sprzeczny z obowiązującymi przepisami prawa.

W odróżnieniu od innych kategorii jednostek mikroprzedsiębiorstwa obowiązuje zakaz wyceny według wartości godziwej wszystkich pozycji aktywów i pasywów. Wprowadzenie tego zakazu jest uzasadnione ograniczonym zakresem ujawnień stosowanym przez mikroprzedsiębiorstwa, gdyż wycena niektórych pozycji bilansu w wartości godziwej utrudniała-

by odbiorcom sprawozdań finansowych ocenę ich rzetelności. Do wyceny bilansowej należy stosować wyłącznie ceny nabycia¹ lub koszt wytworzenia.

Ze względu na możliwość alternatywnego ujawnienia niektórych informacji przepisy krajowe muszą określać miejsca przedstawienia tych informacji w sprawozdaniach finansowych. Na przykład:

1. Kapitał subskrybowany, lecz niespłacony, może być wykazany jako pierwsza odrębna pozycja aktywów bilansu, a jeżeli przepisy prawa krajowego przewidują wykazanie kapitału zadeklarowanego pod pozycją kapitał własny w pasywach, to wówczas część kapitału zadeklarowanego lecz jeszcze nie wpłaconego należy ująć w pozycji D. Aktywa obrotowe, II Należności – kapitał subskrybowany, lecz jeszcze niewpłacony.
2. Rozliczenia międzyokresowe czynne mogą być ujęte jako odrębna pozycja aktywów bilansu albo wykazane w pozycji D Aktywa obrotowe, II Należności – rozliczenia międzyokresowe czynne. Jeżeli państwo członkowskie zezwala na takie rozwiązanie, to mikroprzedsiębiorstwo może odstąpić od wymogu ujęcia w bilansie rozliczeń międzyokresowych czynnych i rozliczeń międzyokresowych kosztów i przychodów pod warunkiem, że fakt ten będzie ujawniony w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego lub w przypisie do bilansu.
3. Informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego nie musi sporządzać mikrojednostka, jeżeli zgodnie z przepisami prawa krajowego w przypisie do bilansu przedstawione zostaną szczegółowe informacje o wszelkich zobowiązaniach finansowych, gwarancjach, poręczeniach itp. oraz o zaliczkach i kredytach udzielonych członkom organów administracyjnych, zarządzających i nadzorujących.

Państwa członkowskie mogą zwolnić mikroprzedsiębiorstwa z obowiązku sporządzania sprawozdań z działalności pod warunkiem, że informacje dotyczące nabycia przez jednostkę akcji lub udziałów własnych podano w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego.

Ponadto mikroprzedsiębiorstwa mogą być zwolnione z obowiązku ogłaszania sprawozdań finansowych. Wymagane jest jednak przedłożenie informacji zawartych w tych sprawozdaniach co najmniej jednemu właściwemu organowi wyznaczonemu przez dane państwo członkowskie. Jeżeli tym właściwym organem nie jest centralny rejestr handlowy lub rejestr spółek, wówczas ten właściwy organ ma obowiązek przekazać przedłożone informacje do rejestru.

Warto zwrócić uwagę, że nowa dyrektywa weszła w życie 20 dni po jej opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym UE, czyli 20.07.2013 r. Państwa członkowskie mają obowiązek dostosować przepisy krajowe do wymogów dyrektywy najpóźniej w ciągu dwóch lat. Jednocześnie zapisy końcowe dyrektywy umożliwiają państwom członkowskim przesunięcie tego terminu do 1 stycznia 2016 r.

¹ Zawarta w urzędowym tłumaczeniu (Dyrektywa z dnia 26 czerwca 2013...: art. 2, pkt 6) definicja „cena zakupu oznacza cenę należną i ewentualne koszty dodatkowe pomniejszone o ewentualne redukcje kosztu nabycia” jest nieprawidłowa, w istocie jest to cena nabycia.

4. Zmiany w ustawie o rachunkowości dotyczące mikrojednostek

Aby dotrzymać ustalony przez Unię Europejską termin² 20 lipca 2015 r. już w pierwszym roku obowiązywania nowej dyrektywy Ministerstwo Finansów opracowało pierwszy projekt nowelizacji ustawy o rachunkowości modyfikowany w 2014 r. (Ustawa z dnia 11 lipca 2014...). W procesie legislacyjnym wprowadzono w tym projekcie odpowiednie zmiany, a Sejm RP w dniu 11 lipca 2014 r. uchwalił ustawę o zmianie ustawy o rachunkowości. W odniesieniu do mikrojednostek zawiera ona następujące regulacje.

Istotne wydaje się rozszerzenie zakresu pojęcia mikrojednostka o podmioty, których wielkość działalności i charakterystyka potrzeb informacyjnych ich otoczenia uzasadnia takie rozwiązanie. Nowy zakres mikrojednostek zawiera tabela 2.

Tabela 2

Jednostki mikro według znowelizowanej ustawy o rachunkowości

Lp.	Treść
1.	Spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki komandytowo-akcyjne oraz spółki osobowe przez nie utworzone, a także inne osoby prawne z wyłączeniem jednostek sektora finansów publicznych, również oddziały przedsiębiorców zagranicznych, jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe oraz z roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości: <ul style="list-style-type: none"> – 1 500 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego – 3 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy, 10 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty
2.	Stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje pracodawców, izby gospodarcze, fundacje, przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych, społeczno-zawodowe organizacje rolników, organizacje samorządu zawodowego, organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła i Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych – jeżeli nie prowadzą działalności gospodarczej
3.	Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie, jeżeli przychody netto tych jednostek ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych wyniosły równowartość w walucie polskiej nie mniej niż 1 200 000 euro i nie więcej niż 2 000 000 euro za poprzedni rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą
4.	Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży za rok poprzedni są niższe niż równowartość w walucie polskiej 1 200 000 euro, a które na podstawie decyzji organu zatwierdzającego sprawozdanie finansowe stosują zasady rachunkowości w sposób określony ustawą
5.	Spółki (oprócz wymienionych w pkt. 3 oraz jednostek sektora finansów publicznych, które: <ul style="list-style-type: none"> – za poprzedni rok obrotowy sporządziły sprawozdanie finansowe z zastosowaniem, art. 46, ust. 5, pkt 4, art. 47, ust. 4, pkt 4, art. 48, ust. 3, art. 48a, ust. 3, art. 48b, ust. 4 lub art. 49, ust. 4 oraz – w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe albo w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyły dwie z wymienionych w pkt 1 wielkości

Wyrażone w euro wielkości dotyczące jednostek wymienionych w tab. 2, pkt 3 i 4 przelicza się na walutę polską po średnim kursie, ogłoszonym przez Narodowy Bank Polski, na dzień 30 września roku poprzedzającego rok obrotowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości, 2014).

² Warto wspomnieć, że chociaż (Dyrektywa z dnia 17 maja 2006...) nakładała na państwa członkowskie obowiązek transpozycji jej treści do ustawodawstwa krajowego do 2.07.2008 r., to przepisy o biegłych rewidentach i ich samorządzie Sejm RP uchwalił ze znacznym opóźnieniem (Ustawa z dnia 7 maja 2009...).

Warto zaznaczyć, że z uproszczeń przewidzianych w ustawie o rachunkowości mogą skorzystać tylko te jednostki mikro, w stosunku do których organ zatwierdzający podjął decyzję w sprawie sporządzenia sprawozdania finansowego.

Znowelizowana ustawa o rachunkowości zawiera dodatkowy zapis w brzmieniu: Kościelne osoby prawne nieprowadzące działalności gospodarczej prowadzą rachunkowość zgodnie z przepisami wewnętrznymi dotyczącymi tych osób.

Z uproszczeń dla jednostek mikro nie mogą korzystać jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów prawa bankowego, o obrocie papierami wartościowymi, o funduszach inwestycyjnych, o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, jak też jednostki, które zamierzają lub już ubiegają się o prowadzenie takich rodzajów działalności.

Warto zaznaczyć, że ustawa umożliwia mikrojednostkom stosowanie maksymalnych uproszczeń w prowadzeniu ksiąg rachunkowych i sporządzaniu sprawozdań finansowych, a jednocześnie uwzględnia tworzenie obligatoryjnych informacji określonych w nowej dyrektywie. Przyjmuje się zasadę, że jednostki mikro zamiast sporządzać informację dodatkową, odpowiednie informacje przedstawiają w przypisie do bilansu.

Zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym jednostek mikro zawiera nowy załącznik nr 4 do znowelizowanej ustawy o rachunkowości. Zgodnie z tym załącznikiem sprawozdanie finansowe mikrojednostki obejmuje informacje ogólne, bilans oraz rachunek zysków i strat.

Informacje ogólne

Z dotychczasowego „Wprowadzenia do sprawozdania finansowego” usunięto punkty 4 i 6 dotyczące łącznych sprawozdań finansowych oraz sprawozdań finansowych sporządzanych po połączeniu spółek, a wprowadzono zapis, że jednostka poinformuje o zastosowaniu zasad rachunkowości przewidzianych dla jednostek mikro z wyszczególnieniem wybranych uproszczeń.

Układ bilansu oraz rachunku zysków i strat przedstawiono w tabeli 3 i 4.

Tabela 3

Bilans

Aktywa

A. Aktywa trwałe, w tym:

– środki trwałe

B. Aktywa obrotowe, w tym:

– zapasy

– należności krótkoterminowe

Aktywa razem

Pasywa

A. Kapitał (fundusz) własny, w tym:

– kapitał (fundusz podstawowy)

– należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)

B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania, w tym:

– rezerwy na zobowiązania

– zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek

Pasywa razem

Informacje uzupełniające do bilansu:

1. Kwota wszelkich zobowiązań finansowych, w tym z tytułu instrumentów finansowych, gwarancji i poręczeń lub zobowiązań warunkowych nieuwzględnionych w bilansie, ze wskazaniem charakteru i formy wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo; wszelkie zobowiązania dotyczące emerytur oraz jednostek powiązanych lub stowarzyszonych są ujawniane odrębnie
2. Kwota zaliczek i kredytów udzielonych członkom organów administrujących, zarządzających i nadzorujących, ze wskazaniem oprocentowania, głównych warunków oraz wszelkich kwot spłaconych, odpisanych lub umorzonych, a także zobowiązań zaciągniętych w ich imieniu tytułem gwarancji i poręczeń wszelkiego rodzaju, ze wskazaniem kwoty ogółem dla każdej kategorii
3. O akcjach (udziałach) własnych, w tym:
 - a) przyczyna nabycia akcji (udziałów) własnych dokonanego w roku obrotowym;
 - b) liczba i wartość nominalna nabytych oraz zbytych w roku obrotowym akcji (udziałów), a w przypadku braku wartości nominalnej, ich wartość księgową, jak też części kapitału podstawowego, które te akcje (udziały) reprezentują;
 - c) w przypadku nabycia lub zbycia odpłatnego, równowartość tych akcji (udziałów);
 - d) liczba i wartość nominalna lub, w razie braku wartości nominalnej, wartość księgową wszystkich akcji (udziałów) nabytych i zatrzymanych, jak również części kapitału podstawowego, które te akcje (udziały) reprezentują

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości... 2014: zał. 4).

Tabela 4

Rachunek zysków i strat

A. Przychody podstawowej działalności operacyjnej i zrównane z nimi, w tym: <ol style="list-style-type: none"> I. Zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)
B. Koszty podstawowej działalności operacyjnej: <ol style="list-style-type: none"> I. Amortyzacja II. Zużycie materiałów i energii III. Wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia IV. Pozostałe koszty
C. Pozostałe przychody i zyski, w tym: <ol style="list-style-type: none"> I. Aktualizacja wartości aktywów
D. Pozostałe koszty i straty, w tym: <ol style="list-style-type: none"> I. Aktualizacja wartości aktywów
E. Podatek dochodowy
F. Zysk/strata netto (A – B + C – D – E)
lub
F. Wynik finansowy netto ogółem (A – B + C – D – E), w tym: <ol style="list-style-type: none"> I. Nadwyżka przychodów nad kosztami (wartość dodatnia) II. Nadwyżka kosztów nad przychodami (wartość ujemna) [dla jednostek mikro wymienionych a tym artykule w tab. 2, pkt. 2 (stowarzyszeń, związków zawodowych itp.) które nie prowadzą działalności gospodarczej] ³

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości... 2014: zał. 4).

5. Problemy transpozycji nowej dyrektywy do polskiego ustawodawstwa

Liczne zmiany w sprawozdawczości finansowej zawarte w nowej dyrektywie UE, która zastąpiła dotychczasowe dyrektywy w tym zakresie, uzasadniają uchwalenie nowej ustawy o rachunkowości, gdyż kolejna nowelizacja regulacji z 1994 r. wydaje się być niewystarczająca. Jednym z argumentów jest inna klasyfikacja jednostek, wyodrębnienie mikro-

³ Po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego wartość dodatnia zwiększa odpowiednio przychody lub kapitał (fundusz) podstawowy, a wartość ujemna zwiększa koszty w następnym roku obrotowym.

przedsiębiorstw z dużymi dla nich ułatwieniami, modyfikacja rozwiązań ewidencyjno-sprawozdawczych również dla jednostek małych, średnich i dużych. Słuszne wydaje się twierdzenie, że „konieczne będzie dokonanie gruntownych zmian w polskim prawie bilansowym” (Dadacz 2014: 8). Uchwalenie ustawy o zmianie ustawy o rachunkowości nie zwalnia marszałka Sejmu RP do opublikowania w 2015 r. kolejnego obwieszczenia o jednolitym tekście ustawy z 1994 r.

W Ustawie o zmianie ustawy o rachunkowości (2014) nie uwzględniono niektórych tematów, co do których decyzje mogą podjąć państwa członkowskie. Przykładowo dotyczy to (Stachniak 2013, Dadacz 2014):

- odrębnego zdefiniowania pojęć: zasady i polityka rachunkowości,
- sprecyzowania terminu aktywa trwałe, w tym środki trwałe,
- zezwolenia lub nakazania, aby jednostki aktualizowały wartość środków trwałych,
- sposobu postępowania w zakresie prowadzenia ksiąg i przeprowadzenia inwentaryzacji, jeśli następuje przekształcenie jednostki w ciągu roku obrotowego,
- dokumentacji księgowej i wymogów prowadzenia rachunkowości za pomocą narzędzi informatycznych,
- ograniczenia kompetencji organów mikro i małych spółek kapitałowych dotyczących zatwierdzenia sprawozdań finansowych.

Do polskich przepisów prawa wprowadzono zmiany określone w nowej dyrektywie, a więc również te, które odnoszą się do małych, średnich i dużych jednostek.

Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości stanowi implementację znacznej części dyrektywy unijnej. Do rozwiązania pozostają ważne dla praktyki, między innymi, zagadnienia stosowania MSR i instrumentów finansowych, połączenia spółek, konsolidacji sprawozdań finansowych.

Uwagi końcowe

W wyniku zgłaszanych od wielu lat krytycznych uwag o braku standardów i dyrektyw Unii Europejskiej o rachunkowości uwzględniających cechy charakterystyczne mikrojednostek Międzynarodowa Federacja Księgowych (IFAC) wydała w dniu 9 lipca 2009 r. MSSF dla MŚP.

Standard ten nie został zaakceptowany przez Komisję Europejską, ponieważ testy przeprowadzone w ponad 100 jednostkach ukazały, między innymi, jego wady (Sawicki 2012: 281):

- objęcie standardem tych samych elementów, które wchodzą w zakres sprawozdań finansowych dużych przedsiębiorstw,
- ponoszone koszty nie równoważą korzyści osiąganych przez małe przedsiębiorstwa zobowiązane do sporządzania i przekazywania bezpłatnie obszernych sprawozdań finansowych,
- standard nie zapewnia uzyskania informacji na potrzeby urzędów skarbowych, statystyki państwowej, zarządów i właścicieli przedsiębiorstw,
- zawiera on nazewnictwo identyczne, jak MSR/MSSF, np. bilans nosi nazwę sprawozdanie z pozycji (sytuacji) finansowej.

W związku z zaistniałą sytuacją Unia Europejska podjęła prace nad zmianą dotychczasowych dyrektyw dotyczących jednostkowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Ukoronowaniem tych prac było uchwalenie dyrektywy 2013/34/UE, której ogólną

charakterystykę i podstawowe treści odnoszące się do jednostek mikro przedstawiono w tym artykule. Zawiera on też omówienie „kompleksowej zmiany przepisów ustawy o rachunkowości” (Dadacz 2012: 3) oraz wybrane przepisy zawarte w ustawie z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości.

Istotne dla praktyki są zamieszczone w końcowej części ustawy następujące zapisy:

- ustawa ma zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy kończący się po dniu wejścia w życie ustawy,
- w przypadku spółek kapitałowych mikro, z wyłączeniem jednostek rozpoczynających działalność, ustawa ma zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy kończący się po dniu wejścia w życie ustawy, pod warunkiem, że w tym roku obrotowym oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy jednostki te nie przekroczyły co najmniej dwóch z wymienionych w tym przepisie wielkości,
- stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje gospodarcze itp. sporządzają sprawozdanie finansowe według przepisów dotychczasowych za rok obrotowy kończący się po dniu wejścia w życie ustawy oraz za kolejny rok obrotowy,
- ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni do dnia ogłoszenia.

Literatura

- Adamek J. (2007), *Standaryzacja rachunkowości małych i średnich przedsiębiorstw – głos w dyskusji*, w: *Rachunkowość w teorii i praktyce*, t. III, red. W. Gabrusewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Bauer K. (2013), *Rachunkowość a potrzeby informacyjne małego przedsiębiorstwa*, „Finanse, Rynki Kapitałowe, Ubezpieczenia” nr 58, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Dadacz J. (2012), *Kompleksowa zmiana przepisów ustawy o rachunkowości*, „Rachunkowość” nr 9, SKwP, Warszawa.
- Dadacz J. (2014), *Kierunki zmian w ustawie o rachunkowości*, „Rachunkowość” nr 1, SKwP, Warszawa.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 maja 2006 r. nr 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę 84/253/EWG, Dz. Urz. UE z 9.06.2006 r. L 157/87.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. nr 2013/34/UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG, Dz. Urz. UE z 29.06.2013 r. L 182.
- Dyrektywa Rady z dnia 13 czerwca 1983 r. nr 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, Dz. Urz. UE z 18.07.1983 r. L 193.
- IFRS for SMEs. International Financial Reporting Standard (IFRS®) for Small and Medium-sized Entities (SMEs)*, www.ifrs.org/IFRS-for-SMEs/Pages/IFRS-for-SMEs.aspx.
- Karmańska A. (2013), *Rachunkowość małych i średnich przedsiębiorstw – tło do zmian*, „Rachunkowość” nr 6, SKwP, Warszawa.
- Kędzior M. (2010), *Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw – istota, ocena, przyszłość*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 58 (114), SKwP, Warszawa.
- Kiziukiewicz T. (2012), *Obowiązki ewidencyjne małych przedsiębiorstw*, w: T. Kiziukiewicz, K. Sawicki, *Rachunkowość małych przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
- Sawicki K. (2012), *Rachunkowość według Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej (SSSF) dla Małych i Średnich Jednostek*, w: T. Kiziukiewicz, K. Sawicki, *Rachunkowość małych przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
- Stachniak A. (2013), *Nowa dyrektywa UE o rachunkowości*, „Rachunkowość” nr 11, SKwP, Warszawa.
- Szewc M. (2011), *Celowość stosowania MSSF dla MŚP. Wyniki ankiety Komisji Europejskiej*, „Rachunkowość” nr 3, SKwP, Warszawa.

Ustawa o zmianie ustawy o rachunkowości, projekt z dnia 20 marca 2014 r. <http://legislacja.rcl.gov.pl/lista2/projekt/171214> (21.05.2014).

Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, DzU 2014, poz. 1100.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 o swobodzie działalności gospodarczej, DzU 2010, nr 220, poz. 1447.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330.

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU nr 77, poz. 649.

THE MAIN DIRECTIONS OF CHANGES IN FINANCIAL REPORTS OF MICRO-ENTITIES ACCORDING TO THE NEW DIRECTIVE OF THE EUROPEAN UNION

Abstract: *Purpose* – the aim of the article is to present the new directive of the European Union on the subject of annual financial reports, particularly regarding micro-entities, as well as pointing issues with the implementation of the directive in the national regulations. *Design/Methodology/approach* – comparative analysis of international standards, the Accounting Act and the new EU directive in the part regarding micro-entities, inference. *Findings* – the article presents harmonization of regulations regarding accounting and financial reporting of micro-entities, taking under consideration the rule of balancing costs and benefits of individual solutions. *Originality/value* – showing and analysis of differences between the new EU directive and the national legislation for financial reporting of micro-entities. Pointing dilemmas of choosing some solutions in the practice of micro-entities.

Keywords: demerger, directive 2013/34/EU, financial reporting of micro-entities, amendment of the Accounting Act

Cytowanie

Sawicki K. (2014), *Podstawowe kierunki zmian w sprawozdaniach finansowych mikroprzedsiębiorstw według nowej dyrektywy Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 827, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 69, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 231–242; www.wneiz.pl/frfu.